

W POSZUKIWANIU MODELI WYCHOWANIA MŁODZIEŻY KU WARTOŚCIOM

Elżbieta Osewska

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

KS-4 „Wychowanie ku wartościom - szanse i zagrożenia”

Między rajem a katastrofą

- Pluralizm światopoglądowy, kulturowy i religijny
- Odrzucanie wartości uniwersalnych na rzecz pluralizmu wartości i norm
- Otwartość, niepewność i wielość wyborów
- Globalizacja
- Utopia indywidualnego szczęścia
- Od społeczeństwa nowoczesnego do społeczeństwa ryzyka

Osoba – wspólnota

Uderzenie od środka

- **indywidualizm** - niszczenie relacji, zabranie wsparcia drugiego człowieka i Boga, pęd do samorozwoju
- **konsumizm** - coraz większy zysk, posiadanie, przyjemność, dominacja, tylko mieć...
- **liberalizm** - zachwianie norm moralnych, hierarchii wartości, rozbicie prawdy, „rozfalowanie seksualności”

Wsparcie wspólnoty osób

Wsparcie od środka, od wspólnoty lokalnej – przywrócić normalność

indywidualizm – **Nadzieja, miłość, wspólnota**, budowanie relacji do człowieka i do Boga, wskazywanie, iż człowiek, wspólnota rodzinna nie jest osamotniona

konsumizm – **być** nie tylko mieć! Dzielić się z innymi: czasem, posiłkiem, rzeczami materialnymi, sobą...

liberalizm - **budowanie hierarchii wartości**, prawda, wychowanie prorodzinne

Problemy i trudności związane z wychowaniem dotyczą nie tyle metod, form i środków, ale źródeł, wyboru, porządkowania i wewnętrznej spójności przyjmowanych wartości, wokół których buduje się formalne i nieformalne wychowanie. .

Niespójność funkcjonujących w wychowaniu systemów wartości!

Kim jest człowiek?

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

CZŁOWIEK JEDNOŚCIĄ CIAŁA I DUCHA

- CZŁOWIEK ISTOTĄ MYŚLĄCĄ, ROZUMNĄ
- CZŁOWIEK ISTOTĄ WOLNĄ I MORALNĄ
- CZŁOWIEK ISTOTĄ SPOŁECZNĄ (JA – TY)
- CZŁOWIEK ISTOTĄ MÓWIĄCĄ
- CZŁOWIEK TWÓRCĄ I ODBIORCĄ KULTURY

Człowiek - osoba

jedność cielesno-duchowa.

Posiada własną podmiotowość i godność,
zdolność do rozwoju przez akty poznania
intelektualnego, wolności i miłości.

Otwarty jest na nieskończoność i pragnienie
Absolutu (Boga).

Chrześcijaństwo

Godność osoby

Istotą godności człowieka nie jest jego autonomia, jego rozum ani jego zdolność do decydowania o sobie i do tworzenia swojego własnego świata: jest nią raczej rzeczywistość człowieka-osoby, jedyne stworzenia, którego Bóg pragnął dla niego samego, człowieka «ukształtowanego ręką Bożą» i «obdarzonego tchnieniem życia samego Boga» - zgodnie z przepięknym obrazem z Księgi Rodzaju (Rdz 2,7), człowieka wreszcie, który jest «zdolny do poznania i miłowania swego Stwórcy».

Wychowanie

- Urabianie wychowanka poprzez wpływ zewnętrzny
- Wspieranie swobodnego rozwoju wychowanka
- Współpraca z wychowankiem, aby mógł w pełni rozwijać swoje człowieczeństwo

Rola wychowanka i wychowawcy

1. Przedmiot urabiania

1. Kontroler procesu,
sędzia, policjant

2. Samodzielny podmiot

2. Obserwator

3. Podmiot wychowania

3. Przewodnik, pomocnik,
mądry doradca

Edukacja aksjologiczna czy/i wychowanie do wartości? **DLACZEGO?**

Edukacja aksjologiczna jest przekazem wiedzy o wartościach, wartościowaniu i uczeniem się umiejętności potrzebnych do samodzielnego wartościowania (w tym np. klaryfikacji wartości – jako refleksyjnego porównywania i analizowania wartości ze względu na różne kryteria).

CEL WYCHOWANIA:

WSPOMAGANIE
OSOBY – WYCHOWANKA
W OSIĄGANIU
PEŁNI CZŁOWIECZEŃSTWA,
A W SENSIE TEOLOGICZNYM
W OSIĄGANIU ŚWIĘTOŚCI

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

Cel wychowania do wartości

W wychowaniu do wartości chodzi o to, by przygotować, wspierać i/lub doprowadzić (zależnie od przyjętej koncepcji człowieka i jego wolności) **wychowanaka do uwewnętrznienia i dobrowolnego, świadomego uznania za własne wartości pożądaných wychowawczo, do ich realizowania w życiu.**

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

Wartość – to wszystko, co cenne i ważne

- dla jednostki i społeczeństwa,
- godne człowieka,
- co prowadzi do jego integralnego rozwoju,
do pełni człowieczeństwa,
- stanowi podstawę lub istotny punkt odniesienia w uznaniu czegoś za dobre lub złe.

Koncepcje wartości:

◆ obiektywizm aksjologiczny -

wartości są niezależne od podmiotu, autonomiczne w aspekcie czasowym i treściowym;

◆ subiektywizm aksjologiczny - wartości istnieją zależnie od podmiotu, jego potrzeb, dążeń, preferencji, pozycji społecznej, wykształcenia.

Działalność pedagogiczna uznaje obiektywne istnienie wartości i podkreśla pozytywny stosunek do nich jako zadanie człowieka - uznanie ich istotnego znaczenia.

Znacząca rola wartości w wychowaniu:

- stanowią naturalną sytuację życiową człowieka,
- pełnią istotną funkcję w życiu człowieka,
- umożliwiają właściwe wybory w świecie tworzonym przez massmedia (ogromna ilość informacji i ofert),
- stanowią odpowiedź na wezwanie osób znaczących w świecie globalnym.

Wartości dynamizujące warstwy rozwojowe człowieka:

◆ **warstwa biologiczna** - wartości witalne: zdrowie, woda, pokarm, powietrze, ruch, wypoczynek, wartości geograficzno-klimatyczne;

◆ **warstwa psychologiczna** - wiedza, nauka, dobro, technika, kultura; czynnik rozwoju myślenia, wyobraźni, pamięci, uwagi;

◆ **warstwa socjologiczna** - wartości życia codziennego: rodzina, sumienność, uczciwość, honor, wspólnota, praca, odpowiedzialność, opanowanie, cierpliwość, odwaga, dobroć, koleżeństwo, czystość, wierność, samodzielność, prawdomówność, pracowitość, uprzejmość, przebaczenie; wartości społeczne: ojczyzna, naród Kościół, patriotyzm, niepodległość, praworządność, tradycja, wolność, pokój, tolerancja, sprawiedliwość, demokracja, solidarność.

◆ **warstwa kulturologiczna (kulturotwórcza)** - wartości zawarte w wytworach kultury wyższej: sztuce, poezji, muzyce, plastyce; dynamizują myślenie, wyobraźnię twórczą, „wołają” o rozwój talentów, o podjęcie procesu twórczego, o odbiorców kultury;

◆ **warstwa duchowo-religijna (światopoglądowa)** - wartości duchowe, wartości religijne: religia, wiara, nadzieja, miłość, modlitwa, świętość.

Wartości religijne dynamizują i integrują wszystkie pozostałe warstwy rozwojowe człowieka.

Triady wartości u podstaw tożsamości europejskiej

Prawda, dobro, piękno - starożytna Grecja

Wiara, nadzieja, miłość – chrześcijaństwo

Braterstwo, równość, sprawiedliwość – Rewolucja Francuska

Polska

Bóg, honor, ojczyzna

Etapy nabywania kompetencji aksjologicznych w wychowaniu

Etap I – Odkrywanie, rozpoznawanie wartości

Wymaga zdolności rozpoznawania dobra i zła, dostrzegania tego co cenne.

Etap II – Przeżywanie wartości

Budzenia emocji zainteresowanie danymi wartościami

Etap III – Uznawanie, akceptowanie wartości

Wymaga umiejętności przyjmowania wartości jako własnych, interioryzacja.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

Źródło: K. Olbrycht, Wychowanie do wartości, Cieszyn - wystąpienie .

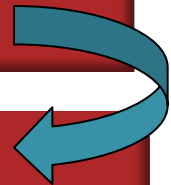
Struktura etapów nabywania kompetencji aksjologicznych w wychowaniu

Etap IV – Urzeczywistnianie wartości

Wymaga konsekwencji w zakresie przyjętych zobowiązań w świecie wartości.

Etap V – Tworzenie wartości

Wymaga aktywności twórczej, uzdolnień, talentu, przekraczania utartych schematów i stereotypów.

Media

Media metodycznie kontrolują świat wartości swoich odbiorców, w tym – dzieci i młodzieży, by go modelować na swoje potrzeby.

Oddziałują programowo na wszystkie etapy nabywania wartości, ucząc pożądanego języka wartościowań, podsuwając wzory osobowe, manipulując przeżyciami, ćwicząc poprzez poszerzającą się interaktywność pożądanego zachowania i postawy.

Bezstresowe wychowanie

Wzrost z zaskakującą siłą

Modele wychowania młodzieży ku wartościom

1. Przekaz wartości
2. Wskazywanie i wdrażanie wartości
3. Wyjaśnianie wartości
4. Rozwój wartości
5. Komunikowanie wartości
6. Formowanie cnót

Przekaz wartości

Założenia

Nauczyciel posiada wiedzę, kompetencje i dokonuje świadomego wyboru wartości, które przekazuje uczniom.

Wskazywanie i wdrażanie wartości tkwiących w osobach

Odwoływanie się do osobowych wzorców, autorytetów. Mogą to być bohaterowie literaccy, filmowi, święci, ale najważniejszą rolę pełnią prawdziwi ludzie, żyjący lub nie.

Warunkiem jest prawdziwe ich przedstawianie, nie ubarwiane i nie retuszowane, wiarygodne dla wychowanków wrażliwych na prawdę...

Wychowawcy muszą być świadomi, że niosą sobą określony świat wartości, nigdy nie są neutralni.

Wyjaśnianie wartości

Założenia

Uczeń przyjął pewne wartości i normy, jednak ze względu na kryzys tożsamości winien nauczyć się krytycznej refleksji o swoim systemie wartości.

Etapy	Motywy	Zachowanie
Etap 0 Osąd egocentryczny	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem robić wszystko po swojemu. Otrzymywanie nagród, unikanie kar.
Etap 1 Ślepe posłuszeństwo	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem robić to, co inni każą. Unikanie kłopotów.
Etap 2 Handel	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem myśleć o własnych korzyściach, ale być w porządku w stosunku do tych, którzy są wobec mnie w porządku. Własny interes. Co ja z tego będę miał?
Etap 3 Konformizm	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem być dobrą osobą i żyć w zgodzie z oczekiwaniami ludzi, których znam i kocham. Chcę, by inni mieli o mnie dobre zdanie.
Etap 4 Odpowiedzialność przed systemem	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem wypełnić swoje obowiązki wobec systemu społecznego. Chcę być kimś, kto nie zaniedbuje obowiązków
Etap 5 Świadomość kierowana zasadami	Co jest słuszne? Powody bycia dobrym:	Powiniennem wykazywać szacunek dla praw i godności każdego człowieka. Działanie zgodne z sumieniem.

Metoda „rozumowania moralnego”

Metoda [L. Kohlberg] prowadzenia dyskusji, dialogu na temat różnych dylematów moralnych, umożliwia *głębszy namysł nad normami i wartościami moralnymi.*

Prezentacja dylematu moralnego.

Poszukiwanie jego rozwiązania.

Ustalenie konsekwencji znalezionej rozwiązania, dla osób, których dylemat dotyczy.

Określenie wartości ukrytych w rozważanym dylemacie.

Wyeksponowanie wartości świadczących o wyższym poziomie rozwoju moralnego.

Komunikowanie wartości

Założenia

Uczeń przyjmuje wartości i normy, poddaje je refleksji, interpretuje je.

Interakcja z grupą i nauczycielem pozwala na zmianę postaw.

Formowanie cnót

Pedagogika klasyczna ma na celu głównie usprawnienie władz: poznawczych i pożądawczych.

Wśród tych pierwszych wymienia się sprawności umysłu teoretycznego i praktycznego: mądrość, wiedzę, inteligencję i różnego rodzaju sztuki. Wśród drugich są sprawności moralne, czyli dyspozycje do godziwego postępowania, w różnych obszarach ludzkiego życia. Najważniejsze są tu cztery cnoty kardynalne: rozum praktyczny usprawnia roztropność, popęd zdobywczy – męstwo, popęd do przyjemności – umiarkowanie, a wolę – sprawiedliwość.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

Formowanie cnót

Według tradycji tomistycznej sprawność moralna (cnota) jest swoistym „skondensowanym doświadczeniem”, które daje możliwość sprawnie podjąć właściwą decyzję i ją zrealizować (por. o. Jacek Woroniecki). To „skondensowane doświadczenie” bywa mylone z nawykiem. Nawyk jest machinalnym, nieświadomym działaniem. Sprawność nie osłabia wolności, ale utrwala ją w kierunku raz dokonanego wyboru, w rezultacie można mówić o „paradoksie niedeterminującego nawyku”. Cnota jest zatem skłonnością do konkretnego zachowania, ale go nie determinuje. Nawyk nie uwzględnia okoliczności. Sprawność umożliwia wykonanie danej czynności z uwzględnieniem zmieniających się warunków. Pomimo pewnego wyuczonego działania, intelekt i element świadomego wyboru zostaje zachowany.

Formowanie cnót

Poszczególne sprawności kształtują się w specyficzny dla siebie sposób, np. wiedzę można nabyć aktem poznawczym. Takie poznanie jest charakterystyczne dla teoretycznych sprawności umysłowych.

Przy kształtowaniu cnót moralnych, gdzie trzeba wielokrotnie postawić opór pokusie, by ukształtować sprawność.

Opanowanie jej z jednej strony związane jest z długotrwałym powtarzaniem pewnych czynności, z drugiej – ważnym elementem jest czas. Im więcej przełamań w dłuższym okresie czasu, tym większa szansa na uformowanie sprawności. Innymi słowy – nie da się rozkazywać popędom, można je okiełznać tylko poprzez ascezę, codzienny wysiłek woli oraz mozolną i wytrwałą pracę.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

